

POSUDEK DR. MILANA BALABÁNA, religionisty ETF UK
na diplomovou práci **JANY TURECKÉ**
POHŘEB A TRUCHLENÍ V JUDAISMU

Diplomová práce (DP) Jany Turecké (JT) pro katedru religionistiky (vedoucí práce doc. Pavel Hošek) pro studijní program M6141 Teologie byla odevzdána v r. 2010, přijata 25.2. 2010, čj. 3/10, Trojanová. DPJT má celkem 74 stran, včetně Seznamu literatury (str. 68–74), zde tištěné zdroje, články a elektronické zdroje. Z českých autorů uveden A. Pařík, pochvalně zmíněn Mgr. Ondřej Macek. Hojně čerpáno z Encyklopedia Jerusalem Judaica, Petr Třešňák, Donald Hoffberg a na druhé straně psychologicko-terapeutická zkoumání Elisabet Küblerové Rossovové.

DP je disponována takto: 1. Vývoj učení o smrti v judaismu. 2. Umírání a pohřeb v judaismu, 3. Truchlení. V 1. části přihlíží JT ke kulturám ovlivňujícím Izrael, případně je uveden Epos o Gilgamešovi: marná touha po věčném životě a pohřbívání Enkidua. Izraelství–židovství není náboženstvím smrti, s (tělesným) vzkříšením však nepočítá, počítá však s jakousi kontinuitou mezi tímto životem a záhrobní existencí. Nepřehledné jsou v údobí mezi Starým a Novým zákonem „myšlenky o duši“ (přesná formulace JT –mb), duše se (prý) odpoutává in articulo mortis od těla a „pokračuje v bytí s Bohem“ (str. 18). Objevuje se i myšlenka (o) vzkříšení, ale je až příliš změkčena o posmrtných „spížírnách duší“. Později je vyznačsky a nedualisticky zkonstruováno učení o vzkříšení z mrtvých, které je u Maimonida jedním z třinácti principů víry. V 2. části je popsán rituál pohřbu, který – religionisticky viděno – navazuje rituály přechodu, pěstované zvláště v „primitivních“ náboženských okruzích. Fenomén přechodu s vypracovanou etapizací používá i také u nás proslulá paní Küblerová Rossová. V židovském pojetí se smrtí děje přechod z jednoho světa, toho žitého, jenž má být šťavnatě prožíván jako skvělý boží dar, do druhého, příštího, ale očekávaného a očekávatelného. Proto jsou zakázány euthanasie, sebevražda i asistovaná sebevražda. Toužení po smrti je nechutně absurdní. Na smrt je však nutno se připravit, včas činit pokání. Autorka DP přivolává i značně kontroverzního filozofujícího myslitele Leibowitze, podle něhož i velké ztráty patří k životu, nebo rabína Hoffberga – ten charakterizuje (tento) život slovem *šalom*, žádoucí je učinit „úplnost“ toho, co jako *micva* má být učiněno. Prožívá-li věřící blízkost smrti, připravuje se na ni především modlitbami. Po smrti vyžaduje židovská náboženská konvence řadu po sobě jdoucích úkonů: zavření očí a úst, přikrytí bílou látkou a pod. Truchlíci jsou až do pohřbu osvobozeni od náboženských povinností. Sem patří i roztržení, de facto natržení, roucha, polomytické zakrývání zrcadel, vylévání studené vody. V předpohřebních rituálech je projevoována náležitá úcta k tělu, jež není pokládáno za „věc“ (str. 34). Autorka DP pak zmiňuje několik úkonů, jež jsou prováděny před uložením do hrobu. U těla zemřelého držena stráž, aktivizuje se *chevra kadiša*, jež se stará o všechny formální náležitosti. Tělo oblečeno do bílého rubáše. Do rakve sypána

sypká půda z Izraele, poprášen celý vnější habitus zemřelého. Celý pohřeb, jeho uspořádání a provedení není něco jen konvenčního, je to *micva*, náboženská povinnost pozůstalých, nebo *chesed* – „věrná milující dobrota“n (str.40). Stručně jsou popsány obřady na hřbitově – *viduj ha-din*, ospravedlnění Božího soudu (str.41). Natržení oděvu je výrazem bolesti a smutku. Při smuteční řeči naznačeno, že smrt jednotlivé osoby zmenšuje židovskou komunitu. (To v křesťanském provedení scghází úplně – to se mi zdá ošklivě podivné.) Zazní Žalm 91, recitováno je *Šma Jisrael*, zdůrazňována prašnost naší existence. Nezbytný a nábožensky logický je *kadiš*, což není modlitba, jež by měla prosit za duši zemřelého, nýbrž jakýsi hymnus připomínající Boží slávu. Hřbitov je místo posvátné, žádný strašidelný prostor, je to „retort“ – v jidiš „dobré místo“. Ve 3.části TRUCHLENÍ procházíme truchlícími rity Starého zákona, lamentacemi a zejména roztržením roucha, někdy –v pohanském skluzu – docházelo i k zohavování těla, JT patrně nezná pojem sebezraňování, dále operace s vlasy a vousy, někdy sejmutí turbanu apod. V judaismu chce proces truchlení umírnit zármutek a znovu se spirituálně vrátit mezi živé. Tělo je přitom vnímáno jak „nádobu pro duši“, má se vrátit do země v čistém stavu (str.52). Truchlení je rozfázováno do několika kroků: šiva, šlošim a jeden rok, podle osoby, která zemřela. Pak jsou tu další aspekty, především časového rázu: animut, avelut a šiva, což není stejně zdůvodňováno. Pěstována je péče o pozůstalé, midjan s kadišem, sedění u mrtvého, truchlení trvá sedm dní, přijímání návštěv, pak jsou tu předpisy a pokyny jídelní. Truchlící, a to je také pozoruhodné a nebylo to dosud, pokud vím, dointerpretováno, má zůstat v „přirozeném“ stavu, zákaz manželského styku, koupání, představitel Chevry přisedne a pronese „Tvé slunce nikdy nezapadne...“ na základě prorockého slova – Izajáš 60,20). Zvláštní kapitolou jsou „Uzdravení ze zármutku“ od zmíněné již Elizabeth Küblerové-Rossovové (str. 58-67). „Postoj a přístup k umírání má velký význam.“(str.58) Pacient nemá být zbavován naděje, s realitou smrti však nutno počítat, Pět stadií zármutku (popírání – zlost – smlouvání – deprese – přijetí) učí (i když jednotlivá stadia i jejich počet jsou diskutabilní) učí pracovat s umírajícím jako s rozumnou osobou, jež má vědět, že i smrt patří k životu a že naděje nekončí, když si umírající naději k životu zachová. To zhruba odpovídá i judaistickému pochopení smrti a procesu, který k ní spěje. Hlavním záměrem této jakoby obrácené euthanasie je **dobré umírání** (str.65)

V DP JT mohla zmínit Antigonu v Sofoklově zpracování (jak je až metafyzicky důležité pohřbít mrtvého, zvláště známého nebo blízkého), ani státní zákonné normy nedovolí citlivé duši nepohřbít spolučlověka. Dále mohla více podtrhnout zlovýroky proroků o tělech pohozených jako pastva dravců (např. Iz 34,9nn). Měla být možná zmíněna smrt Ježíšova, jeho umírání ve společenství uředníků, to, že Ježíš **byl pohřben** (zpráva evangelií i Apostolika!). Hodné velkého pozoru je Ježíšovo zasahování do židovských

pohřebních zvyků, vyhnal (pravděpodobně) profesionální plačky při návštěvě Jairovy dcery (Mk 5,40).

Podrobněji by bylo žádoucí, proč Židé odmítají „pohřeb žehem“. Proč nemá tělo shořet? Jsou v pozadí staré představy o nutnosti zachovat kosti, nebo jen v tom něco víc nebo jiného?

Prace 28. 5. 2010

Kyř Bělá